

nin liburu in bè se ka sòrò yòrò min, o filè nin ye :

ènpirimeri kase keyita

b. p. 21

bamakò

mali

liburu in kòndò nyègènw dila mamađu sila de fè,
n'o ye ènpirimeri kase keyita ka baarakèla dò ye.

e.d.i.m. bamakò

1976

ji ni kènèya

nin liburu in bè kunnafoni dí fèn minw kan, olu filè nin ye :

- ji nyèci : k'a ta a nyè 3 la, fo a nyè 6.
- ji sintin : k'a ta a nyè 7 la, fo a nyè 11.
- ji n'a karaw : k'a ta a nyè 12 la, fo a nyè 14.
- ji minta : k'a ta a nyè 15 la, fo a nyè 21.
- fèerè minw bè kè ka ji kè minta ye : k'a ta a nyè 22
la, fo a nyè 27.
- koli ji : k'a ta a nyè 28 la, fo a nyè 29.

sani ka sèbèn bamanankan na, nin liburu in sèbèna
tubabukan de la fòlò.

- a sèbènbaga kèra andrée audibert ye.

sèbèn dilalaw minw ye a kè liburu ye, olu tógò ko
a.f.e.o.s.

sèbèn dilalaw minw bè bamakò, n'u bè wele ko
ènpirimeri kase keyita, walima e.d.i.m., olu de
kèra sababu ye, k'a bayèlèma bamanankan na,
k'a kè nin liburu in ye.

ji nyèci

ji ye daamu sun ye

mògò fari fanba bèe ye ji ye : mògò girinya mana kilo 72
nyògòn bò, o mògò fari la, kilo 50 ye ji ye.

baga min bè mògò fari la, o baga bè bò ji fè, n'i bè wàsi,
walima n'i bè nyègènè kè.

ni i b'a fè, i ka kènèya ka to a cogo la, ji min bè bò i
fari la, o ji ka kan ka nònabila tuma bèe.

o ji bè nònabila,

- n'i bè ji min,

- n'i bè suman dun, ji bè minw na, i n'a fò : salati,
shò, nkòyò, lenburuba.

ji ye nyènamaya taalan ye

minni siratigè la

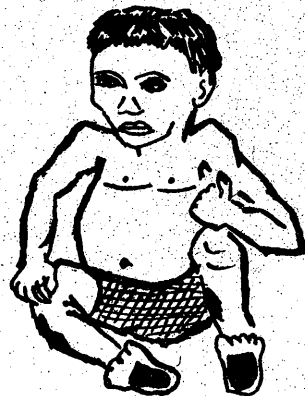
mògò ka kan ka ji litiri 2 walima litiri 3 min don o don, walasa i kènè ka to. o ji bè sòrò jima fènw fè, walima dumunifènw fè, i n'a fò : jiridenw, nakòfènw.

nka, i jan to nin na dè : sahelikungo la, mògò wasa ji bè taa litiri 6 fo 8 na, tilema tuma.

jiminbaliya bè se ka mògò faga, k'a da farikolo jintanya kan. farafinna denbatigi caman b'o bana kala ma kosèbè.

den kènèma

ji ko bè den min na

farikolo saniya siratigè la

mògò bè nyòn i fogonfogon fè, ani wolo fè fana.

wolo bè nyòn wo misènw fè, wòsiji ni fari nògò bè bò minw fè kòni.

o de y'a to :

o wo misènw man kan ka geren, fari kan nògò fè. fo mògò ka to ka i ko ni ji ni safunè ye don bèe. i bè fini minw don, olu fana ka kan ka ko ka jè.

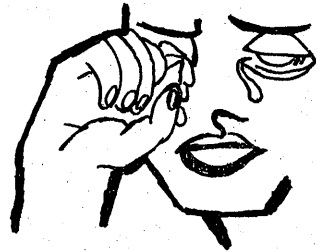
fari man kan ka ko ni cèncèn ni bògò ye. o bè wo misènw geren ka wolo bali ka nyòn.

mògò nògòlèn bè banakisèw ni fèn juguw doni, o minw ye bana sababu ye.

bana caman bè sòrò bolo
nògòlen fè.

nyè jalan dími bè lase mògò
wèrè ma, ni i bè to k'i nyè
dímitò cònkò.

i tégè ko, sani i bè dumuni
kè, ani ko caman, n'a nògò-
len bè.

du saniya siratigè la

mògò mago bè kè ji la,

- ka tobili kè,

- ka du kònò fènw saniya.

o ji bè se ka litiri 10 nyògòn bò don o don, ka mògò kelen
kelen mago nyè. nka, ji bè dèè yòrò minw na, mògò b'a
kòlòsi, o ji kana caya ka dama tèmèn.

sènèfèn ni baganw balo

sènèfèn wo, baganladon wo, nin si tè nyè ji kò, bari ji ye
nyènamaya taalan ye.

so jò

bògò so wo, fara so wo, nin si tè jò ji fana kò.

ji sintin

ji bè suuru, ka bò kabanògò la.

ji bè se ka còonò dugu jukòrò, walima ka to dugukolo kan,
ka a da dugukolo gèlèya kan. baw, kòw, ani dalaw tè dò
wèrèw ye, o dugukolo kan ji kò.

funteni bè o ji gèrèn, ka a kè muranga ye. o muranga bè
segin ka suuru, ka kè sanji de ye.

ji min bè còonò dugu jukòrò, o de bè jiriw ni sènèfèn
balo.

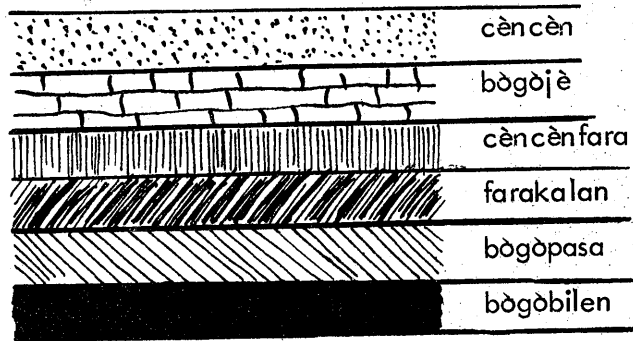
o ji còonòta bè dugukolo sugu dama dama tèmèn, i n'a fò :
bèlè, bògòpasa, cèncèn.

o dugukolo dòw bè ji bila ka tèmèn, i n'a fò : cèncèn.

dòw ye nyègerenw ye ji ma, ni u bè ji lajò, i n'a fò :
bògòpasa.

dugukolò

n'i ye dugukolo mafilè, i b'a dòn, a kèlen bè ni fèn caman ye : cèncèn, bøgòjè, cèncènfara, farakalan, bøgòpasa, ani bøgòbilen.

cèncèn, bøgòjè, ani cèncènfara, wo misènw bè olu bèè la, ji bè tèmèn minw fè.

cèncèn kunba

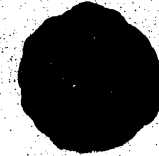
bøgòjè

o dugukolo suguyaw bè ji bila ka tèmèn.

farakalan ni bøgòpasa, olu nyèsòsòlen don, n'u bè ji bali ka tèmèn.

farakalan

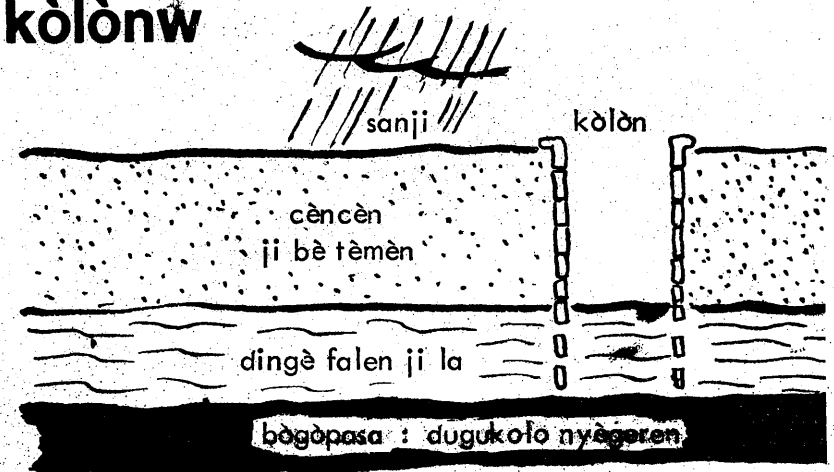
bøgòpasa

o dugukolo suguyaw ye nyègerenw ye ji ma.

bøgòpasa nyègerenya de b'a to, ni tufa bè se ka kè n'o ye. numumusow fana bè bøgòpasa nyègerenya dòn : dagaw bè dila n'a ye, ka ji ta.

ni ji sera dugukolo nyègeren ma, a bè sigi, ka kè dingè falen ye ji la, dugu jukòrò.

kòlònw

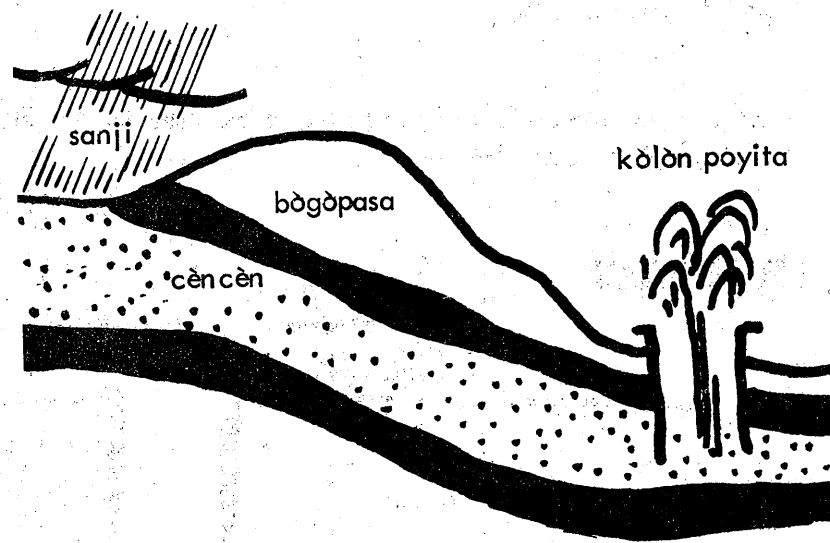

ni kòlòn senna o yòrò la, ji sigilen bè sòrò yen.

o kòlòn ye jì lasagonnen kòrò ye a yèrè ma. o jali bè kè,
ni jì solilen tèmèna lasagonnen kan, k'a sòrò, sanji wèrèw
ma na, ka maralen kòrò in nònabila.

kòlòn caman bè o cogo la : olu bè sen ka bila dugu jukòrò
jì la.

nka, tuma dów, kòlòn kòrò jì bè poyi, ka se fo kòlòn da
ma, fo o ni san cè yèrè.
o kòlòn sugu ye kòlòn poyitaw ye.

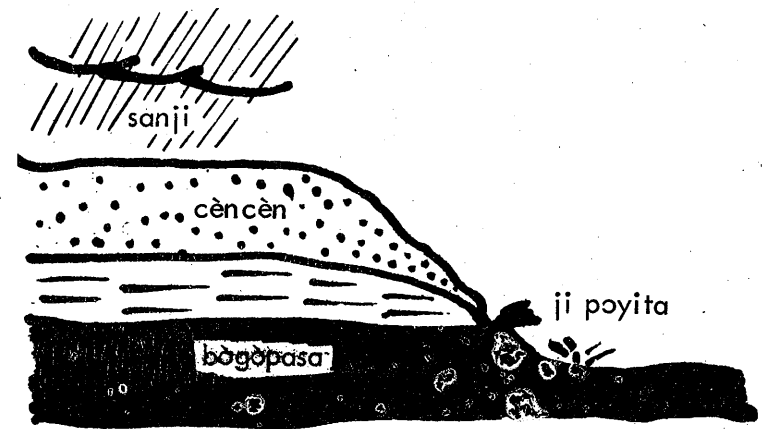
tuma dów, kòlòn poyitaw jì bè se fo mètèrè 800 na. a dów
goniman bè bò.

sahelikungo la, kòlòn poyitaw de bè kè nèema yòròw ye.

jì poyita

jì poyita tè dò wèrè ye, jì kènè min dalen bè kulu galaka
kòrò, n'o bè suuru a yèrè ma.

ji n'a karaw

ni ji ye nyenamaya sun ye, a bè se ka kè saya sun fana ye.
nyenamaya taalan don, tinyè don, nka a bè se ka kè bana
caman sababu ye.

dinyè kònò, bi bi in na,
mògò 500 000 000 bananen bè
ji la banaw fè.

banakisè misènman dów bè ji la, olu sigilen bè ni mògò

kèlèli ye tuma bèe.
olu bè don mògò fari la ji sababu la.

kabini lawale la, kitabu caman y'a jira ko minniji ka kan
ka kè ji jèlen ye.
sisan, dèkòtòròw sera ka banaw dòn, ji jugu bè bana jugu
minw lase mògò ma.

mògò bè se ka u kènèya,

ka i yèrè tanga u ma fana.

ji la banaw

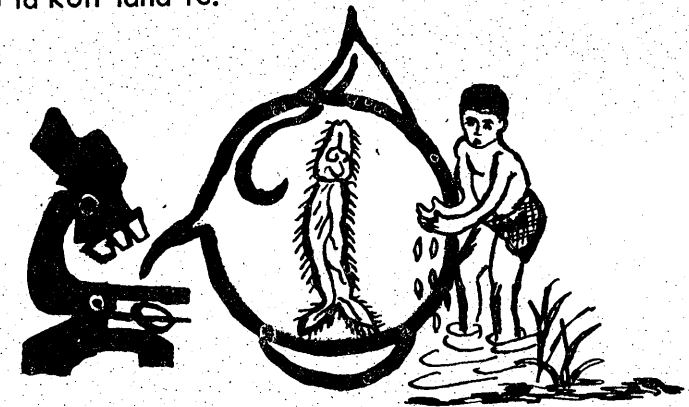
ji la banaw ka ca kosèbè. u la dūgulen dōnnenw ye ninw
ye :

sen sa bana

o bana bè se ka mògò bolo, wali i sen fila bèe sa. a bè
baga denmisènw ma, k'a ta u san fila, fo san wolonwula na.
a bè sòrò kò, ani ba, ani dala nògòlenw na, koli sen fè.

nkoroshiyèn

nin bana in bè dinyè mògò 150 000 000 de la. a bè dòn k'a
da joli bòli kan, banakò taa la, wali nyègènè na. a bè sòrò
ji jugu la koli fana fè.

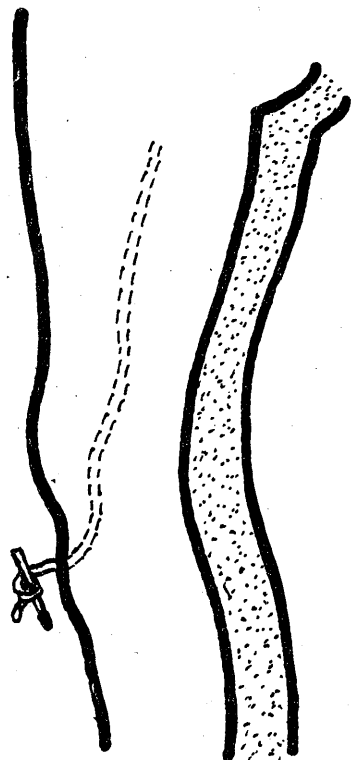
segelen

segelen labòlen don kosèbè. samiyè fè, cikè tuma, dugu
dów bè yen, o duguw kònò mògò bèe bè segelen sòrò.

segelen kisè bè balo m̀̀g̀d̀ wolo juk̀̀r̀d̀.

n'i ye ji jugu min, a bè don i fari la kaak̀̀d̀ ncininninw f̀̀, minw bè o ji la, ni segelen b'u k̀̀ a ka so ye.

i bè segelen kisè b̀̀
i sen na ni kalanin
ye (i n'a f̀̀, takala)
nin cogo in na.

walasa i ka kisi segelen ma, ni kaak̀̀d̀ ncininnin jugu ninw bè ji min na, i bè se ka o ji s̀̀s̀s̀ finin nỳ̀m̀s̀n na, sani i ka a min.

t̀̀g̀t̀̀g̀ǹn, k̀̀ǹb̀l̀ d̀w, farigan jugu, aní bana caman fana ye ji jugu f̀̀ banaw ye.

ji minta

ji ye k̀̀ǹỳa taalan ye,
nka ji bèe fana t̀̀ minta ye.

ji minta, min ka nyi m̀̀g̀d̀ ma,

ani ji jugu, min man nyi m̀̀g̀d̀ ma, ni banakis̀̀w b'a la,
ni o bè se ka k̀̀ saya sababu ye,

fo i k'u faranfasi, ka b̀̀ nỳ̀g̀n na d̀̀.

ji minta cogoyaw

ji minta ka kan ka k̀̀ cogoya min na, o fil̀̀ :

- a nỳ̀ bè yeleyele.
- kasa t̀̀ a la.
- diya ni goya t'q la.
- a sumalen don.

o kòsòn, ji minta maralen ka kan ka to daga kòndò suma na.

nin si man kan ka kè ji minta la :

- fèn kisikasaw, i n'a fò jirima fènw.
- banakisèw ni fèn juguw, i n'a fò tògòtògònin kisè, walima segelen.
- toli fènw.

n'i b'a fè k'a dòn, fèn kisikasa bè ji la, i bè pèrimanganati kè a la, ka sòrò, ka o ji goniya.

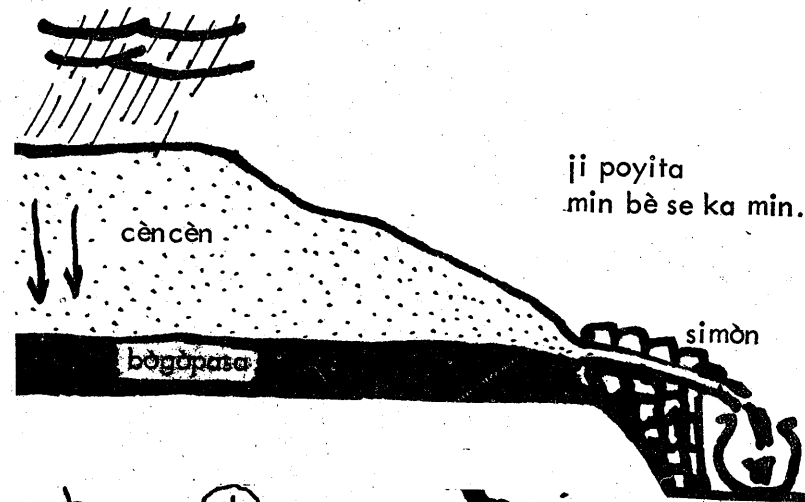
n'a y'a sòrò, ji lanògòlen don, a nyè bè saniya.

ni ji min tè minta ye, mògò si man kan ka o min, ni o ji ma saniya fòlò.

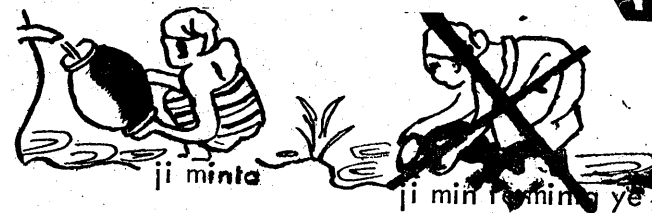
ni i b'a fè ka a dòn : nin ji masina in ye minta ye, fo a sintin ka dòn :

ji poyita mana kè :
a ka ca a la, ni kulula ji bè poyi, a saniyalen don kosèbè, bari a bè dugu jukòrò ji dunman na. a sènsènen don cèncèn nyèmisenw fè.

o ji bè se ka min, n'a y'a sòrò, a ma lanògò, a bòtò.

ji poyita
min bè se ka min.

ji minta

ji min fèmin ye

kòlòn na jì mana kè :

o jì bẹ̀ se ka min, n'a y'a sòrò, kòlòn ka dun, ani n'a labènnen don konyuman.

kòlònsen yòrò ka kan ka janya jì toliw la, sununkunw na, nyègèn na, banakò taa yòròw la.

kòlòn ka kan ka dunya kosèbè, fo ka se mètèrè duuru wali mètèrè tan ma. o de b'a to, jì saniyalen bẹ̀ sòrò.

kòlòn man kan ka sen kò badingè la.

ni kòlòn kònòna bẹ̀ se ka mu ni simòn ye, o de ka fisa.

kòlòn kankun fana ka kan ka kè ni simòn ye.

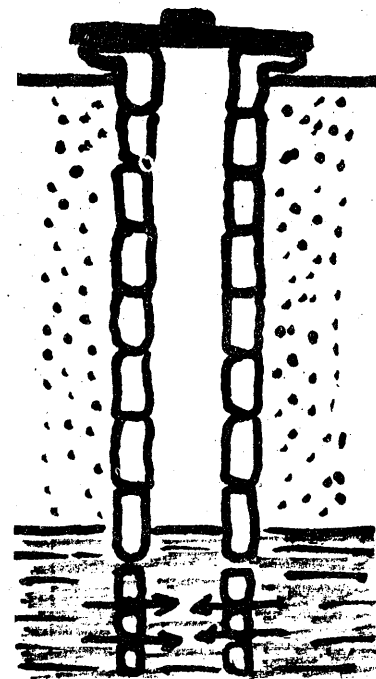
kogo koorilen fana bẹ̀ se ka jò, ka dafèla jiw bèn.

minèn saniyalenw ka kè ka jì soli, walasa a kana landògò.

- jurufilen jèlen bẹ̀ se ka kè ka jì soli.

- jì saman fana bẹ̀ se ka kè kòlòn na.

kòlòn datugulen ka to, yaasa jì kana landògò.

ba' ni kò ni falaw ji mana kè :

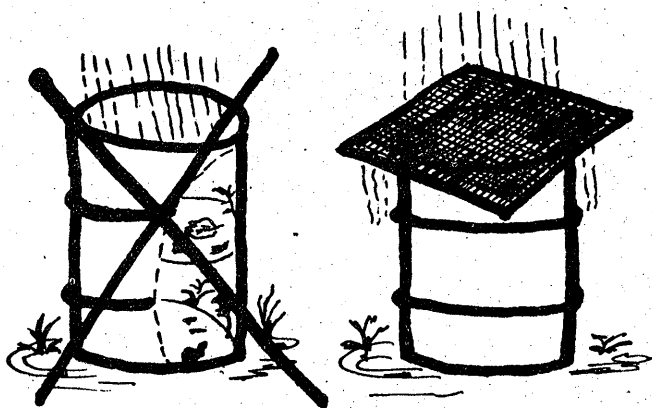
o ji si tè se ka min fewu. bari, o ji ye tògòtògònin kisèw, nkoroshiyèn kisèw, segelenw ani nima fèn caman sigi yòrò nyuman ye. o de y'a to, o ji bè bana lase mògò ma.

kòw ni dala ji bè se ka fini ko nyè, ni dò wèrè t'i bolo. nka, a man kan ka min fewu, k'a sòrò, a ma saniya fòlò.

barikon na ji mana kè :

dòw bè barikon sigi, ka ji k'a kòndò, k'a mara.

hali a mana fò ko o ji sèbèkòrò saniyalen don, i n'a fò sanji, a lanògò ka di kosèbè barikon kòndò. bawo, finyè bè jirima fènw ni nima fènw lase a ma.

o de y'a to, barikon na ji ka kan ka yèlèma dògòkun o dògòkun, ani ka barikon kòndòna jòsi, ka jè.

tèmè nyèmisen ka nyi barikon da la.

worobine ji mana kè :

dugubaw kòndò, ji bè sòrò worobinew na sow kòndò, ani bòlònw na.

a ka ca a la, worobine ji bè se ka min. bari, a sènsènen don, k'a saniya, ji ko baarada kèrènkèrènw fè.

buteli kòndò ji santa mana kè :

o ji kòni bè se ka min, nka a sòngò ka ca kojugu.

o de y'a to, ni wariɓa tè i bolo, i bè fèerè dò kè, walasa ji min mana kè i bolo, o ka kè ji minta ye.

fèerè minw bè kè ka ji kè minta ye

fèerè caman b'a to, ji bè se ka kè minta ye.

n'a y'a sàrò, ji buruburulen don, walima a nògòlen don, walima a duurulen don, i n'a fò kò ji, dala ji, ani kòlòn min man dun, o ji,

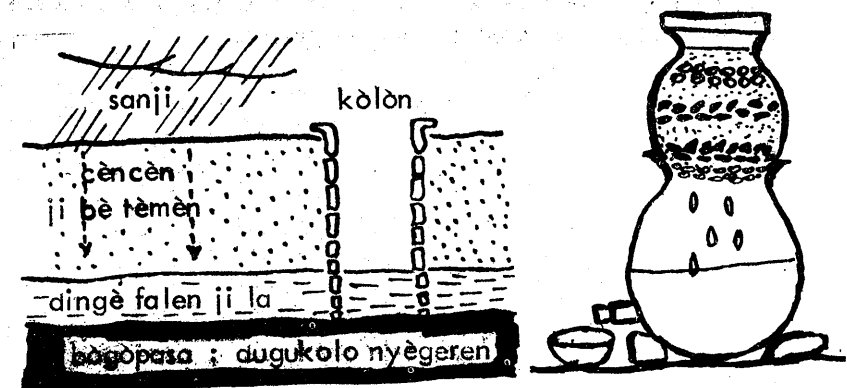
fo ka o ji nyè saniya fòlò, a nyè ka yeleyele, san'i ka fèerè kè ka banakisèw ni fèn juguw bò a la.

o kama, sani ji ka sènsè, a ka tile fila kè daga dò kòndò, k'a nyèmajò : buruburu bè sigi a ju la.

ji bè se ka sènsè

ji sènsènan dila cogo filè nin ye :
i bè daga dò ta, wo misènw bè min ju la, i n'a fò nyintin.
i bè finfin kè daga in kòndò fòlò, ka sàrò, ka cèncèn da o kan, ka tila tugun, ka finfin da o kan, ka taa a fè, fo daga bè nyini ka fa. i bè laban ka bèlè kisè da o kan.

n'i ye ji lanògòlen latèmèn o sènsènan fè, banakisè ni fèn juguw bè lajò.
o ji sènsènen ni kòlòn ji nyurhan ani dugu jukòrò ji bèe dama ka kan saniya la.

o cogoya ka nògòn, bawo mògò bée bè se ka o ji sènsè
daga nyògòn labèn.

n'i b'a fè, ji sènsènan nyuman ka kè i bolo tuma bée, i
ka to k'a kè fènw falen kura la, kalo o kalo :

- cèncèn
- finfin
- bèlè

ji sènsènan dòw bè dila tubabuw fè fana, n'u bè wele ko
filitiri. nka, u tè sòrò ni waribò ma kè.

ji bè se ka wuli

funteni bè banakisèw ni fèn juguw faga.

o fana ye cogoya nògònman ye, ni sènsènan t'i bolo.

o dan ye ka ji wuli,
ka mèn, fo miniti 10
walima miniti 15.

n'o kèra, i bè ji wulilen gosi dònì, finyè ka don a la.

i jan to nin na dè :

ji min bè dí denyèrènin ma, minniji ye, o ka kè ji wulilen
sumalen ye tuma bée.

n'a' m'o bò a sira fè, a ka ca a la, kònòboli bè denyèrènin
sòrò.

a' ye to ka denyèrènin ko ni ji wulilen wòlòkòlen ye tuma
bée.

fura bè se ka kè ji la

basi dów bè banakisèw ni fèn juguw faga. o b'a to, ji bè kè minta ye.

u la da duman, minw sòrò ka dí, o ye ninw ye :

orijawèli :

n'o toni kelen kèra litiri kelen ji la, ka lèrè tilancè kè, a bè o ji nògòlen saniya, k'a fèn juguw faga.

ni i b'a fè k'a kasa tigè, i bè dute dònì kè ji in na.

tontorijoli :

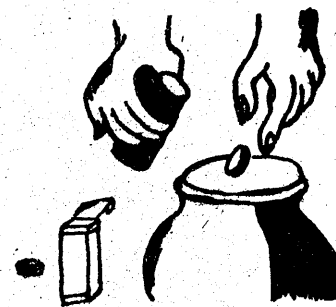
tontorijoli toni 4 mana kè

litiri kelen ji la,

ka miniti 15 kè, o bè ji saniya.

pèrimanganati :

i bè pèrimanganati kisè kelen kè litiri 10 ji la, k'a saniya. o ji nyè ka kan ka to kòlòbaji nyè ye, fo lèrè tilancè.

ni i b'a fè k'a kasa n'a nyè tigè, i bè se ka dute dònì kè ji in na, walima sukaro.

koli ji

ji min tè minta ye, o minni ye kara ye.

kara don fana, ni i b'i ko n'a ye, bawo banakisèw ni fèn juguw bè don wolo fè, koli sen fè.

o kòsòn, ji lanògòlen la koli man kan.

o la, i kana sòn

- ka i ko kò ni dala la ji nògòlen na.

- ka i cogoba ji buruburulen na, walima bajalan ji la, walima fala ji la, i sennankolon.

i kana nyinè, ka a fà, nkoroshiyèn bè se ka mòngò minè miniti 10 kònò ji jugu la.

nka, ji min ye tile fila kè daga kònò, mòngò bè se ka ko a la, bawo nkoroshiyèn kisè tè se ka tèmèn tile fila qan balo la, k'a sòrò, a ma don mòngò fari la.

n'i ma se k'i ko ni ji sènsènen ye, i bè se k'i koli ji saniya ni orijawèli ye, walima pèrimanganati.

hali fini ko ji, orijawèli ddoni bè se ka k'a la, k'a saniya.

nyinè man kan ka kè

ji karaw kò.

o kòsòn,

an bè ji min kè k'an mago nyè,

o ka kè ji saniyalen ye tuma bèe.

ni kuma dò bè liburu in kàndò, ni i ma min faamuya
konyuman, i ka wuli, ka taa dökòtòrò dò sègèrè, a
ka kunnafoni di i ma.

Editions Populaires du Mali